

Rade BAŠIĆ:

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-037

USTANAK U SELIMA OKO PRIJEDORA

Početak rata zatekao me u Beogradu gdje sam preživio bombardovanje i sa grupom izbjeglica pobjegao u Prijedor. Kratko sam se zadržao u Prijedoru, Zatim sam otišao u Drvar kod porodice Bilbiće, koju sam od ranije poznavao. U Drvaru sam došao u vezu sa Ljubom Babićem i Gojkom Rodićem, i zajedno sa Gojkom radio na stvaranju skojevskih grupa. Ostao sam u Drvaru do kraja aprila 1941., kada sam se vratio kući, u Garevce.

Tu sam primijetio promjene koje su okupacija i uspostavljanje ustaške "NDH" donijeli. Do nedavno dobri poznanici počeli su da se mijenjaju. Iako je prvih dana okupacije zavladao neizvjesnost, zahvaljujući stalnoj vezi sa komunistima, nisam bio neobavješten i neorijentisan. Znao sam da se radi na pripremanju za pružanje otpora. Tada se govorilo: "Borićemo se, treba se organizovati i stvarati ilegalne organizacije, KPJ rukovodi čitavim pokretom" itd. Razumije se, vjera u SSSR i njegovu snagu bila je prisutna u svakoj našoj pomisli na otpor. Čovjek je osjećao da će Hitler, u ratnoj zahuktalosti, napasti i SSSR i da će to biti trenutak za otpočinjanje oružane borbe i u okupiranoj Jugoslaviji.

Početak maja 1941. poslije povratka iz Drvara, stupio sam u vezu sa Esadom Midžićem i Ilijom Stojanovićem. Esad mi je tom prilikom rekao da je moj prvi zadatak da se što više zadržavam na selu i da u razgovoru sa seljacima u koje imam povjerenja razbijam demoralizaciju koja se osjećala kod ljudi, da otvaram perspektivu otpora. Prema mojim drugovima još nisu pre-

duzimane mjere proganjanja. Zato smo se često mogli sastajati, prošetati i popričati, ali uvijek sa oprežnošću, izbjegavajući one koji su se nekada sa nama družili, a sada počeli da saradjuju sa ustašama, kao Miro Slišković i drugi. Tako je bilo sve do napada Njemačke na SSSR. Navraćao sam u Prijedor, sretao se sa drugovima, dobijao od njih literaturu i uputstva za rad. Zatim sam odlazio na selo i tamo radio. U to vrijeme ograničio sam se na mali broj ljudi sa kojima ^{sam} otvoreno razgovarao o otporu i oružanoj borbi. Uglavnom su to bili ljudi sa kojima sam i prije rata razgovarao otvoreno o naprednom pokretu i Komunističkoj partiji. To su bili Vaskrsija Marić, Milan Kitionjić i Rade Gnjatović.

Tako sam, s vremena na vrijeme, navraćao u Prijedor sve do 22. juna 1941. 21. juna došao sam u Prijedor i prenoćio kod Joce Marjanovića, a zatim navratio kod rodice Vuke Miodrag. Ostao sam kod nje do desetak časova. Njena majka pripremila nam je doručak. Bio je tu i Vukin brat Braco. Pojavio se i Duško Brković, član Mjesnog komiteta KPJ za Prijedor, i saopštio meni i Vuki da smo primljeni u Komunističku partiju. Duško mi je rekao da odmah napustim grad i odem na selo. To je bio stav Mjesnog komiteta, kako bi članovi partije i SKOJ-a izbjegli hapšenje i organizovano mogli da nastave pripreme za oružanu borbu.

Odlučio sam da odmah krenem na selo. Vuka i Braco Miodrag ispratili su me do periferije grada vodeći računa da ne naiđemo na zasjedu i izbjegnemo susret s policijom i sumnjivim licima. Braco je imao petnaestak godina, Vuka je nešto starija, ali moram priznati da sam se divio njihovoj vještini izviđanja i prebacivanja. Tako sam se bez iznenadjenja domogao prvih sela. U Orlovači sam sreo Koju Medića - porazgovarao sa njim i upozorio ga da se čuva i da ćemo se uskoro vidjeti u Kozari. Kojo je

bio jedan od najčestijih i najhrabrijih monaka toga kraja. Moju priču o borbi prihvatio je oduševljeno.

Kući nisam navraćao, jer sam obaviješten da me ustaše traže i da mi prijete. Ali, računao sam: svaka kuća u potkozarskim selima, u ovoj situaciji, je i moja kuća. U početku sam navraćao kod seljaka za koje sam držao da su pouzdani, jer sam s njima i od ranije politički razgovarao, pa sam im se i sada mogao obratiti bez ustezanja i bojazni da će me odati. To su bili: Vaskrsija, Mile i Jakov Marić, Milan Kitonjić i Rade Gnjatović. Ali, kako je raspoloženje za otpor brzo raslo, krug seljaka sa kojima sam dolazio u dodir naglo se širio. Pretjerani oprez i konspiracija su vodili u pasivnost, a time i u izolovanost. Zato sam se stalno nalazio u pokretu i za nekoliko dana prokrstaro sela između Prijedora i Kozarca i u svakom selu došao u vezu sa pojedincima ili grupama seljaka.

Uskoro je u ovaj kraj stigao i Ilija Stojanović iz Prijedora i tada smo zajednički obilazili sela i sretali se sa seljacima.

Kad je koncem juna kod nas stigao i Esad Midžić predstavljali smo trojku, koja je politički djelovala. Oko Ljubana Kecmana okupili smo grupu mladića koje smo primili u SKOJ, a Vaskrsiju Marića i Milana Kitonjića primili smo u partiju. Najviše smo se zadržavali oko kuće Stojana Balte i Milana Kitonjića, iz Gornjih Orlovaca, jer su se oni brinuli za našu ishranu i redovno nas informisali o kretanju ustaških i žandarmskih patrola. U selima bliže Kozari kretali smo se i danju slobodno. Seljaci su se na nas brzo navikli, obraćali nam se za mnoga pitanja i

izvještavali nas o prisustvu sumnjivih lica u selu. Sela u prijedorskom polju, južnije od komunikacije Prijedor - Kozarac, posjećivali smo obično noću, održavali sastanke sa Radom Banovićem, braćom Marić, Radom Gnjatovićem, Djokom Bašićem, Gojkom Kesićem i dogovarali se sa njima o širenju borbenog raspoloženja u narodu.

Vaskrsija Marić i moj otac Djoko Bašić, sa kojima smo se Ilija i ja našli juna mjeseca u Donjim Orlovcima, kod kuće Mile Marića, dosta su nam pomogli da se orijentiramo u potkozarskim selima. Oni su poznavali dobar broj ljudi iz sela, imali su mišljenje o tim ljudima, o njihovom karakteru pa su nam mogli preporučiti imena na koja se bez ustezanja možemo obratiti. Tako su nas uputili na Boška i Radovana Simatovića, iz Velikog Palančišta, Stanka Bursaća i njegovog sina Iliju i Nikolu Kovačevića, iz Božića, Savana Kesića, iz Gornjih Garevaca itd. Obraćali smo se ovim ljudima, nailazili kod njih na razumijevanje i podršku, na spremnost da se angažuju na strani pokreta.

U živom sjećanju ostao mi je prvi susret sa Boškom Simatovićem. Našao sam ga razdrljenog, zavrnutih rukava, oznojenog, među koscima. Boško i ja smo se izdvojili u obližnji Šumarak, na razgovor, dok su nas ostali preko otkosa posmatrali. Bio sam oduševljen Boškovom riješenošću na akciju. On kao da je odavno očekivao poziv na borbu. S njim se odmah moglo razgovarati kao sa drugom i sabornom. Tom prilikom prvi put sam vidio i Boškovo rodjenog brata Raćana Simatovića, lijepog muškarca, docnije istaknutog ustanika i slavnog borca, koji je poginuo u toku ofanzive, u jurišu na Cvijića Gaj, i koji je presječen mitraljezskim rafalom, izdišući, tiho pjevušio: "Crven je istok i zapad..."

Kada sam razmišljao o ljudima u selu Jarugama, sjetio sam se Rade Kondića, jer sam ga poznao. Međutim, preko prijatelja doznao sam da se Rade nalazi u Gomjenici. Tamo se krije kod sestre. Već se povukao u ilegalnost. Kako je bio bez veze sa nama i ostalim drugovima, nalazio se u teškoj situaciji i nije znao šta da radi. Čak je razmišljao /to mi je kasnije pričao/ ako ne uhvati vezu sa nekim od komunista, da se prebaci u Srbiju.

Pošto sam doznao da se Rade krije u Gomjenici kod sestre Dese /Adamović/, o tome sam razgovarao sa Milanom Kitonjićem sa kojim smo Ilija i ja skoro svakodnevno dolazili u vezu. Milan Kitonjić i Kojo Medić su rođaci sa Radom Kondićem, i koliko se sjećam jedan od njih, došao je u vezu sa Radom i predao mu pismenu poruku, koju sam mu uputio i uoči ustanka izveo ga iz Gomjenice u Kozaru. Tako se Rade našao u prvoj grupi koja je radila na pripremanju oružane borbe.

Sve do 25. jula, do partijske konferencije u gajicu iznad kuće Stojana Kitonjića, Ilija i ja /Esad je otišao u Brežićane/ obilazili smo područje i uspjeli da se nadjemo u gotovo svim potkozarskim selima između Prijedora i Kozarca. Takođe smo posjetili Mrakovicu i sastali se sa Ivankom Gašić, Stojankom i Bracom Alagić i još nekim omladincima, Prijedorčanima.

Na svakom sastanku koji smo održavali sa ljudima po selima isticali smo kao najvažnije pitanje oružja. Mogu reći da su nas na svim sastancima seljaci izvještavali: "Biće oružja kad ustanak počne". Mi smo te izjave primali naivno i vjerovali da će biti na stotine karabina čim prva puška opali. Međutim kada smo grupu u Rajlićima, gdje je prije ustanka bio naš logor, imali smo svega dva karabina i nešto pištolja. Dušan Vokić i Boško Simato-

vić imali su karabine, a kada je došao Rade Kondić i on je donio karabin. Ja sam imao pištolj.

Sredinom jula 1941. spustio sam se u Orlovce, jer sam obaviješten da dolazi Mladen Stojanović. Mladena je, poslije bjekstva iz zatvora, doveo Mirko Sređić do Koje Medića, a ovaj ga je dopratio do Vaskrsije Marića, gdje smo ga čekali. Čini mi se da su tu bili i Duško Bojanić i Ilija Stojanović. Sa Mladenom smo prenoćili kod kuće Vaskrsije Marića a drugu noć smo prveli Mladena preko ceste Prijedor-Kozarac u Orlovcima i otišli u Palančište, kod Rajlića. Na Rajlića kosi sreli smo se sa ostalima. Mladen je sada bio među nama i to je mnogo značilo za ubrzanje priprema.

Čim je Mladen stigao na Kozaru, čitav je kraj živnuo. Počele su da stižu grupe seljaka na vidjenje sa Mladenom, htjeli su da lično razgovaraju sa njim. On je ne samo svojom pojavom na Kozari, nego i onim što je ranije predstavljao, snažno djelovao na masovnije opredljenje i šire prihvatanje ideja borbe i pokreta u ovom kraju. Tako je djelovao u svakom susretu sa seljacima. Mislim da se može tvrditi da je povjerenje u Mladena, ljekara, zrelog i progresivnog čovjeka i komunistu bilo primjetno. Istina, nisu znali da je član KPJ, ali su znali da je dobar čovjek. On je imao ugled ne samo kao ljekar već i kao nacionalni borac iz Prvog svjetskog rata i humanist.

U dodir sa seljacima, osobito uglednijim i starijim teže sam nalazio zajednički jezik dok ne bih rekao da sam Djokin sin. Pošto su poznavali moga oca, drukčije su me primali. Bez obzira što smo ispravno nastupali u tumačenju ideja NOB nas djake i studente, stariji ljudi su primali sa izvjesnim nepovjerenjem. Tako je, bilo samo prvih dana. Ali naš mladačaki žar i

polet, spremnost da se u toku jednog dana prebacimo s kraja na kraj kozaračke teritorije, Mladenov autoritet, revolucionarno iskustvo Osmana Karabegovića i iskusnih komunista, sve je to doprinjelo da se stvori rukovođeće jezgro pokreta na Kozari.

Mladenov dolazak na Rajlića Kosu nije slučajna, jer smo tu imali bazu. Naša aktivnost bila je toliko razvijena da smo gotovo u svakom selu imali grupe i pojedince na koje smo se mogli osloniti. To, naravno nisu bile čvrsto organizovane grupe, ali u svakom selu imali smo tri do četiri čovjeka preko kojih smo prikupljali podatke o oružju koje se nalazi kod seljaka. Njih smo smatrali jezgrom budućih oružanih jedinica.

U prvom logoru pored Mladena nalazili su se Duško i Mile Rajlić, Drago Lukić, Ilija Stojanović, Moris Levi, Rade Bašić i još neki. Upoznali smo Mladena sa radom. Bio je zadovoljan političkim informisanjem seljaka, ali je izrazio sumnju kad smo iznijeli podatke o oružju.

Za vrijeme partijske konferencije, koja je održana 25. jula 1941. u Kitonjića Gaju, pod rukovodstvom Djure Pucara - Starog, određen sam na stražu. Rečeno je da će doći drugovi iz višeg partijskog rukovodstva. Na ovaj sastanak stigao sam prateći dr Mladena. Iz Prijedora su stigli Osman Karabegović, Josip Mažar - Šoša, Veljo Stojnić, a mislim da je Stari sa njima došao. Dok je sastanak trajao Milan Kitonjić i ja smo stražarčili i jednim uhom osluškivali iblaganje učesnika. Pored pomenutih drugova, na konferenciji sam primjetio još Miloša Biljevića i Miću Šurlana.

Poslije konferencije, zajedno s Mladenom, na Kozaru je krenuo i Osman Karabegović. *

26. jula 1941. mi smo opet u Palančištu. Tada počinje organizovaniji rad i diskusija o konkretnim akcijama. Pristupili smo prikupljanju oružja. Sve se svelo na tri-četiri karabina, nešto lovačkih pušaka i pištolja.

Planirali smo rušenje željezničkog mosta kod Žegera, čime bi se za duže vrijeme onemogućilo izvoženje željezne rude iz Ljubije. Među nama se nalazio i Ivica Marušić - Ratko, koji se posebno zalagao za ovu akciju. Izvršene su i odgovarajuće pripreme.

30. jula naveče krenuli smo na zadatak. Nosili smo okeploziv. U grupi se nalazio: Osman Karabegović, Ivica Marušić, Milan Kitonjić, Rađe Bašić i još četiri druga. Mladen je ostao u štabu.

Nedaleko od kuće Milana Kitonjića, u mlinu smo se sastali sa Gojkom i Vasilijem Šiljegovićem, koji su došli da se pridruže grupi radi učešća u diverziji, a i kao vodiči, jer su poznavali kraj oko Žegera /rodom su iz Miljakovaca/. Greljavina i pljusak zadržali su nas u vodenici. I, tek što se vrijeme stišalo i mi spremili da krenemo na zadatak, zapucalo je kod opštine u Palančištu. Čuli su se pojedinačni pucnji, zatim plotun. Počela je borba. Bilo je jasno da je ovom pucnjavom neprijatelj upozoren, i da je izvođenje akcije na most dovedeno u pitanje.

Kako su iste noći seljaci iz Orlovaca i Garevaca išli na prugu Prijedor - Banja Luka i pristupili njenom rušenju, odustali smo od planirane diverzije i pokisli i ljuti vratili se u Palančište. Do napada na opštinu u Palančištu, došlo je pod pritiskom seljaka čiji su se rođaci nalazili kao taoci u zatvoru. Tom pritisku podlegli su Boško Simatović, Duško Vokić i još

neki koji su imali karabine. Treba imati u vidu da je poslednjih dana stanje na selu bilo eksplozivno, ustaše su otpočele ubijanje, zatvori su bili prepuni taoca, ustanak je bio neizbježan pa je razumljivo što su seljaci iz potkozarskih sela napali opštinu, likvidirali stražu i oslobodili zatvorenike, svoje komšije i rodjake.

Poslije okršaja na opštini, planulo je na sve strane. Sva sela ustala su na noge. Veliki dio stanovništva od Prijedora izbjegao je preko ceste Prijedor - Kozarac bliže planini. Neočekivano se nametnulo pitanje zaštite i ishrane stanovništva i uspostavljanje fronta prema Prijedoru.

Kada je sutra dan neprijatelj izvršio ispad iz Prijedora, prema selima, grupa naoružanih okružena stotinama ustanika, vilaša i roguljaša, uz povike i pucanje krenula je na juriš i neprijatelj je zaplašen masom seljaka pobjegao u Prijedor. Istog dana uspostavili smo front na položajima prema Prijedoru, u cilju odbrane sela. Na frontu širokom petnaestak kilometara raspolagali smo sa desetak pušaka, koje su rasporedjene na najosetljivijim mjestima. Nenaoružano ljudstvo organizovano je u vodove i desetine i pridodato naoružanim borcima, kao straže. Stvorena je i udarna /leteća/ desetina, koja je bila pod komandom Camana i Mladena, i koja je kao pokretna jedinica stupala u borbu gdje se za to ukaže potreba. U ovoj desetini su se nalazili: Ivica Narušić, Ranko Šipka, Rade Kondić, Dušan Utješinović, Rade Bašić i drugi.

Noću sam sa udarnom desetinom išao na akcije, danju sam kao i ostali članovi partije obilazio ustanike na straži, čitao im radio vijesti i vodio s njima razgovore. Takođe sam obi-

lazio i sela i učestvovao u zbijavanju izbjeglica. Najveći dio izbjeglog stanovništva smjestili smo u Božićima, u zaseocima Kovačevići, Marjanovići, Radakovići. Nailazili smo na razumijevanje i solidarnost.

Glavna briga bili su borci na položaju, naoružani i ostali, koji su se od prvog trenutka prosto žudili za karabinom. Ništa te divne momke nije tada toliko privlačilo kao oružje. Svaka nova puška pozdravljena je kao naša pobjeda. Međutim, držanje frontova nije nam pružalo šanse. Doduše, ustanička "smjenaška" vojska prihvatila je borbu i postepeno se navikavala na disciplinu. Razvučen front, sa malim naoružanjem nije pružao ozbiljniju zaštitu sela. Takav način ratovanja davao je male izgleda na brzo sticanje oružja, a to je bilo glavno pitanje. U rijetkim okršajima istakli su se ustanici: Vaskrsija Marić, Milan Kitonjić, Kojo Medić, Rade Kondić, Milan Kondić, Mile Vučenović, Djuro Vučenović, Luka Stojanović, Milan Vukota i drugi. Njihova su imena ušla u pjesmu i priču ovoga kraja.

U jednom napadu na neprijatelja Rade Kondić je ubio njemačkog kurira na motorbiklu. Zaplijenjen je karabin i motor bicikl. To je bio prvi vojnik Vermahta ubijen na Kozari. Istog trenutka među ustanicima je nikla priča: "Hoće, bolan, metak i Švabu; i Švaba je od krvi i mesa." Milan Kondić je bio jedini naoružani borac na odsjeku fronta u Gornjim Carevcima, prema Kozaru. Kada bi ustaše iz Kozarca napadale selo, on se prebacivao s jednog na drugo mjesto i otvarajući brzu paljbu stvarao utisak o većem broju ustaničkih pušaka.

Polovinom avgusta uslijedio je napad ustaša iz Prijedora na Palančište. Pri nastupanju su palili kuće. Javili su se prvi požari. Mi smo se suprotstavili neprijatelju i uspjeli

da odbijemo napad, ali nam je u ovoj borbi poginuo Vaskrsija Marić.

Vaskrsija je u borbama bio neustrašiv. Tukao je iz stojećeg stava. Stajao je iza živice iznad zascoka Simatovići i dobro gadjao. Bio je visok čovjek i stasom je nadvišavao živicu. Neprijatelj ga je uočio i pogodio. Njegova čestitost i odvažnost svrstali su ga među pojevine junake Kozare.

Frontalna borba djelovala je zamarajuće, a nije bila privlačna ni za najborbeniji dio ustanika, koji su tražili boja. Trebalo se otrgnuti od krutih frontova, prikupiti naoružano ljudstvo i stvoriti oružanu jedinicu. Zato je na partijskom savetovanju u Knežici, 15. avgusta, stvoren štab odreda koji će objединiti komandu nad svim oružanim grupama. Istovremeno je odlučeno da se prema neprijatelju partizanski postavimo.

Uskoro je uslijedio prodor jačih neprijateljskih snaga na oslobođenu teritoriju. Ustaše su palile kuće i ubijale koga su uhvatile. Mi smo se odupirali neprijatelju i povlačili prema planini. Među naoružanim borcima nije bilo žrtava. Jedino je teže ranjen Iako Banović /artiljerijskom granatom/.

Naoružani borci i mnoštvo civila povukli su se u Kozaru. Neprijatelj se nije usudio da nastupa za nama, kroz šumu, pa smo mogli da se dogovorimo o daljem djelovanju.

Napuštanje sela i povlačenje u Kozaru naišlo je na različita tumačenja među ustanicima. Nepokolebljivi ustanik Boško Simatović, kad mu je kuća zapaljena, rekao je Mladenu i Osmanu: "Neka gori! Buđe li glave na ramenu, biće i kuća." Drugi zvižduk granate iz Prijedora zakukaše: "Jož, kućo moja, djeco moja!" bježe i od kuće i od djece prema planini da sačuvaju glavu. Druge alternative nije bilo osim održati naoružano

ljudstvo na okupu i organizovati ga u jedinice radi prelaska na akcije.

Kada je razbijen ustanički front na prijedorskom kraju, okupili smo se, u predvečerje, na visu iznad Velikog Ba-lančišta. Vidjeli smo sela u požaru i sijalice u Prijedoru i Ljubiji, u daljini. Nismo znali ni kuda ćemo krenuti, ni kada ćemo se ponovo u sela vratiti. Ako bismo se i vratili, razmišljao sam, bilo je neizvjesno kako će nas narod primiti. Ovo utoliko prije što sam i sam čuo kako nas grde: "A, tako! Popaliste nas, pa o-doste..." Iskreno govoreći, svaki je od nas, povlačeći se u šumu, nosio u sebi dileme i niko tada nije znao kako će to sve ispasti. Vrijeme i događaji koji su idućih mjeseci uslijedili pokazali su da je napuštanje frontalnog otpora bilo jedino is-pravno.

Naoružano ljudstvo sa prijedorskog sreza podijeljeno je na dvije grupe, pa je prva grupa sa Mladenom i Osmanom, kre-nula preko Vitlovske i Mrakovice, pod Lisinu, i zalogorovala u kolibi Rade Vučkovca. Druga grupa, sa Žarkom Zgonjaninom, Ivi-com Marušićem - Ratkom i Jocom Marjanovićem krenula je preko ce-ste Dubica - Prijedor, na bosansko-novski srez i zalogorovala u Karanu.

Pored Mladena i Osmana u grupi pod Lisinom nalazili su se: Slobodan Marjanović, Esad Midžić, Ranko Šipka, Veljo Sto-jnić, Ilija Stojanović, Rade i Milan Kondić, Mile i Djuro Vuče-nović, Luka i Mitar Stojanović, Raćan i Božo Simatović, Stevo Trtica, Čika Mele, Lazo Indjić, Slavko Havić, Milan Vrhovac, Ljuban Kecman, Milan Vukota, Rade Bašić i drugi /oko četrdeset boraca/. U šumskoj kolibi Rade Vučkovca organizovali smo kolekti-vni život. Dijelili smo poslednji zalogaj hljeba, zadnju cigaretu

Za sve nas, osobito mladje, kolektiv je postao škola drugarstva. Slijedilo je savjetovanje pod Lisinom i stvaranje prvih četa, zakletva četa, zatim akcije: Draksenić, Svodna, Podgradci, Itrakovica, Turjak. Kozarski partizani su se organizovali i krenuli u okršaje, da grade epopeju Kozare.

Iz tog vremena ponio sam neke istine: sramotno je biti kukavica, dok tvoji drugovi rukama dave ustaše i otimaju im karabine; nije ljudski isticati bijelu zastavu na vlastitu kuću, dok komšijska gori; ružno je ne nahraniti izbjeglice koje neprijatelj ugrožava itd. Tu su korjени masovnog svrstavanja naroda u pokret, tu su korjени poslovičnog kozarskog junaštva u minulom ratu.

Razmišljao sam koliko to što doživljavam liči na moga djetinja maštanja poslije pročitane junačke pjesme, koliko na sanjarenje o revoluciji, poslije pročitane ilegalne brošure. Odlažio sam u akcije i, kad zapuca - neugodno je. Štrecneš, uplašiš se! Ali, neugodna je i zubobolja, pa se čovjek navikne. Tako se navikne i na pucanje, i na juriš, i na ranjavanje. Navikne se na rat kao na novu realnost, koju je riješio da promijeni ili pogine...

